ŽUPANIJSKO NATJECANJE IZ MATEMATIKE

2. razred – srednja škola – A varijanta

28. veljače 2011.

AKO UČENIK IMA DRUGAČIJI POSTUPAK RJEŠAVANJA ZADATKA, POVJERENSTVO JE DUŽNO I TAJ POSTUPAK BODOVATI I OCIJENITI NA ODGOVARAJUĆI NAČIN.

Zadatak A-2.1.

Odredi sva rješenja sustava jednadžbi

$$2a^2 - 2ab + b^2 = a$$
$$4a^2 - 5ab + 2b^2 = b$$

u skupu realnih brojeva.

Prvo rješenje.

Pomnožimo li prvu jednadžbu s 2, a zatim to oduzmemo od druge jednadžbe,
dobit ćemo $ab = 2a - b$. $(*)$ (1 bod)

Slijedi $b = \dfrac{2a}{a+1}$. (1 bod)

(Za $a = -1$ iz $(*)$ bi slijedilo $a = 0$, pa je $a \neq -1$.)

Uvrštavanjem u prvu jednadžbu danog sustava dobiva se:

$$2a^2 - 2a \cdot \frac{2a}{a+1} + \frac{4a^2}{(a+1)^2} = a, \qquad \text{(1 bod)}$$

$$2a^2 (a+1)^2 - 4a^2 (a+1) + 4a^2 = a (a+1)^2,$$

$$2a^4 - a^3 - a = 0, \qquad \text{(1 bod)}$$

$$a (a-1) \left(2a^2 + a + 1\right) = 0. \qquad \text{(2 boda)}$$

Odavde je $a = 0$ ili $a = 1$ ili $2a^2 + a + 1 = 0$. (1 bod)

Za $a = 0$ dobije se $b = 0$, pa je $(0, 0)$ jedno rješenje danog sustava.

a za $a = 1$ dobije se $b = 1$, pa je i $(1, 1)$ rješenje. (1 bod)

Jednadžba $2a^2 + a + 1 = 0$ nema realna rješenja jer je
njena diskriminanta negativna $(D = -7)$. (2 boda)

Dakle, rješenja danog sustava jednadžbi su

$$(a, b) \in \{(0, 0), (1, 1)\}.$$

Napomena. Iz $(*)$ slijedi $a = \dfrac{b}{2-b}$.

Analogno kao u gornjem rješenju dobivamo $b^4 - 2b^3 + 3b^2 - 2b = 0$,

odnosno $b (b-1) \left(b^2 - b + 2\right) = 0$.

Drugo rješenje.

Množenjem prve jednadžbe s b i druge s a, dobivamo sustav jednadžbi

$$\begin{aligned}2a^2b - 2ab^2 + b^3 &= ab\\ 4a^3 - 5a^2b + 2b^2a &= ab\end{aligned}$$

čijim oduzimanjem dobivamo

$$b^3 - 4b^2a + 7a^2b - 4a^3 = 0. \qquad \text{(2 boda)}$$

Iz $a = 0$ slijedi $b = 0$ pa je $(a, b) = (0, 0)$ jedno rješenje sustava.

Za $a \neq 0$, uz oznaku $w = \dfrac{b}{a}$, imamo

$$w^3 - 4w^2 + 7w - 4 = 0, \qquad \text{(2 boda)}$$

Jedno rješenje te jednadžbe je $w = 1$, pa jednadžbu možemo faktorizirati:

$$(w - 1)(w^2 - 3w + 4) = 0. \qquad \text{(2 boda)}$$

Za $w = 1$ vrijedi $b = a$, (1 bod)

a potom se, uvrštavanjem u polazni sustav, zbog $a \neq 0$,
dobije jedno rješenje $(a, b) = (1, 1)$. (1 bod)

Jednadžba $w^2 - 3w + 4 = 0$ ima diskriminantu -7, pa njena rješenja nisu realna,

te stoga ni dani sustav nema više realnih rješenja. (2 boda)

Zadatak A-2.2.

Tetiva $\overline{AB}$ paralelna je s promjerom $\overline{MN}$ kružnice. Neka je t tangenta te kružnice u točki M te neka su točke C i D redom sjecišta pravaca NA i NB s pravcem t. Dokaži da vrijedi

$$|MC| \cdot |MD| = |MN|^2 .$$

Rješenje.

Neka je $\sphericalangle MND = \alpha$. Tada je

$$\alpha = \sphericalangle MNB = \sphericalangle MAB \qquad \text{(obodni kutovi)} \qquad \text{(1 bod)}$$

$$= \sphericalangle AMN \qquad \text{(jer je } AB \parallel MN) \qquad \text{(1 bod)}$$

pa je $\sphericalangle AMC = \sphericalangle CMN - \sphericalangle AMN = 90^\circ - \alpha$. (1 bod)

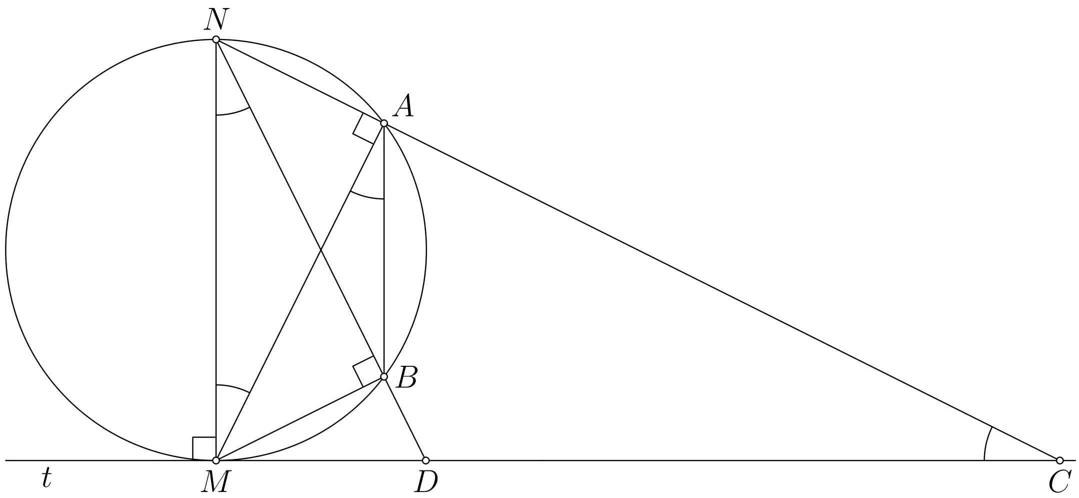

Uočimo da je trokut MAN pravokutan jer je $\overline{MN}$ promjer kružnice. (1 bod)

Stoga je $MA \perp NC$, te iz pravokutnog trokuta AMC dobivamo

$$\sphericalangle ACM = 90^\circ - \sphericalangle AMC = 90^\circ - (90^\circ - \alpha) = \alpha. \qquad \text{(1 bod)}$$

Sada vidimo da su trokuti MCN i MND slični jer su im odgovarajući kutovi sukladni. ($\sphericalangle MCN = \sphericalangle MND = \alpha$, $\sphericalangle NMC = \sphericalangle DMN = 90^\circ$) (2 boda)

Stoga vrijedi jednakost

$$\frac{|MC|}{|MN|} = \frac{|MN|}{|MD|}, \qquad \text{(2 boda)}$$

koja je ekvivalentna s $|MC| \cdot |MD| = |MN|^2$. (1 bod)

Napomena.

Poznato je da je kut između tetive i tangente jednak obodnom kutu nad tom tetivom.

Nakon što se dokaže da je $\sphericalangle MND = \sphericalangle NCM$ može se nastaviti ovako:

Neka je k kružnica koja prolazi točkama C, D i N. Kut $\sphericalangle NCD$ je obodni kut nad tetivom $\overline{DN}$, a $\sphericalangle MND$ kut između te tetive i pravca NM. Kako su ti kutovi jednaki, zaključujemo da je MN tangenta na kružnicu k.

Sada koristeći svojstvo potencije točke M u odnosu na kružnicu k dobivamo željenu relaciju: $|MC| \cdot |MD| = |MN|^2$.

Zadatak A-2.3.

Duljine svih stranica i dijagonala pravokutnika su prirodni brojevi. Dokaži da je njegova površina prirodan broj djeljiv s 12.

Rješenje.

Označimo s a i b duljine stranica, a sa d duljinu dijagonale danog pravokutnika.

Vrijedi $a^2 + b^2 = d^2$, a treba dokazati da je ab djeljivo s 12.

Najprije ćemo dokazati da je jedan od brojeva a i b djeljiv s 3 (pa je i ab djeljivo s 3). Pretpostavimo suprotno, da nijedan od brojeva a i b nije djeljiv s 3.

Takvi brojevi daju ostatak 1 ili 2 pri dijeljenju s 3, a njihovi kvadrati a^2 i b^2 daju ostatak 1 pri dijeljenju s 3. No, to znači da d^2 daje ostatak 2 pri dijeljenju s 3, što je nemoguće. (3 boda)

Sada dokažimo da je ab djeljivo s 4. Promotrimo tri različita slučaja:

1. slučaj Ako su a i b oba parni, tvrdnja očito vrijedi. (1 bod)

2. slučaj Neka su brojevi a i b neparni.

Tada a^2 i b^2 daju ostatak 1 pri dijeljenju s 4
pa d^2 daje ostatak 2 pri dijeljenju s 4, a to ne može biti. (2 boda)

3. slučaj Neka su sada a i b različite parnosti.
Bez smanjenja općenitosti, uzmimo da je a neparan, a b paran.

Tada je d očito neparan pa možemo staviti $a = 2k + 1$, $b = 2m$, $d = 2n + 1$ za neke prirodne brojeve k, l, m. Imamo:

$$
\begin{aligned}
(2k+1)^2 + (2l)^2 &= (2m+1)^2, \\
4k^2 + 4k + 1 + 4l^2 &= 4m^2 + 4m + 1, \\
k(k+1) + l^2 &= m(m+1).
\end{aligned}
$$
(1 bod)

Brojevi $k(k+1)$ i $m(m+1)$ su parni (1 bod)

pa onda i l^2 mora biti paran, što znači da je l paran, (1 bod)

a to znači da je b djeljiv s 4 pa je i ab djeljiv s 4. (1 bod)

Konačno zaključujemo da je broj ab djeljiv s $3 \cdot 4 = 12$.

Zadatak A-2.4.

Neka su x, y, z pozitivni realni brojevi za koje vrijedi $x^3 + y^3 + z^3 = 1$.
Dokaži da je tada

$$x^2 + y^2 + z^2 > x^5 + y^5 + z^5 + 2x^2y^2z^2(x + y + z).$$

Prvo rješenje.

$$\begin{aligned} x^2 + y^2 + z^2 &= (x^2 + y^2 + z^2) \cdot 1 \\ &= (x^2 + y^2 + z^2)(x^3 + y^3 + z^3) && \text{(1 bod)} \\ &= x^5 + y^5 + z^5 + x^2y^3 + x^2z^3 + y^2x^3 + y^2z^3 + z^2x^3 + z^2y^3 && \text{(1 bod)} \end{aligned}$$

Koristeći elementarne nejednakosti

$$x^2 + y^2 \geqslant 2xy \qquad y^2 + z^2 \geqslant 2yz \qquad z^2 + x^2 \geqslant 2zx$$

dobivamo

$$\begin{aligned} & x^2y^3 + x^2z^3 + y^2x^3 + y^2z^3 + z^2x^3 + z^2y^3 \\ &\qquad = x^3\left(y^2 + z^2\right) + y^2\left(x^2 + z^2\right) + z^3\left(x^2 + y^2\right) \\ &\qquad \geqslant x^3 \cdot 2yz + y^2 \cdot 2xz + z^3 \cdot 2xy && \text{(2 boda)} \\ &\qquad = 2xyz\left(x^2 + y^2 + z^2\right). && \text{(1 bod)} \end{aligned}$$

Potrebno je još pokazati $x^2 + y^2 + z^2 \geqslant xyz\,(x + y + z)$.

Primijetimo da iz uvjeta zadatka slijedi da su x, y, z iz intervala $\langle 0, 1\rangle$. (1 bod)

Stoga vrijedi $0 < y \cdot z < 1$ pa je $x^2 > x^2 \cdot yz$. (2 boda)

Slično je i $y^2 > y^2 \cdot xz$, $z^2 > z^2 \cdot xy$,

pa imamo

$$x^2 + y^2 + z^2 > x^2yz + xy^2z + xyz^2 = xyz\,(x + y + z) \qquad \text{(2 boda)}$$

što je i trebalo dokazati.

Drugo rješenje.

Treba dokazati da je

$$\left(x^2+y^2+z^2\right)-\left(x^5+y^5+z^5\right)-2x^2y^2z^2(x+y+z)>0.$$

Računamo

$$\begin{aligned}
A &= \left(x^2+y^2+z^2\right)-\left(x^5+y^5+z^5\right)-2x^2y^2z^2\left(x+y+z\right)\\
&= \left(x^2+y^2+z^2\right)\cdot 1-\left(x^5+y^5+z^5\right)-2x^2y^2z^2\left(x+y+z\right)\\
&= \left(x^2+y^2+z^2\right)\left(x^3+y^3+z^3\right)-x^5-y^5-z^5-2x^2y^2z^2\left(x+y+z\right)
\end{aligned}$$

(1 bod)

$$= x^2y^3+x^2z^3+y^2x^3+y^2z^3+z^2x^3+z^2y^3-2x^3y^2z^2-2x^2y^3z^2-2x^2y^2z^3$$

(1 bod)

$$= x^3\left(y^2+z^2-2y^2z^2\right)+y^3\left(x^2+z^2-2x^2z^2\right)+z^3\left(x^2+y^2-2x^2y^2\right)$$

(1 bod)

Vrijedi

$$\begin{aligned}
y^2+z^2-2y^2z^2 &= y^2-y^2z^2+z^2-y^2z^2\\
&= y^2\left(1-z^2\right)+z^2\left(1-y^2\right).
\end{aligned}$$

(2 boda)

Primijetimo da iz uvjeta zadatka slijedi da su x, y, z iz intervala $\langle 0, 1\rangle$ (1 bod)

pa vrijedi i $1-y^2>0,\ 1-z^2>0$ odnosno $y^2+z^2-2y^2z^2>0$ (2 boda)

i analogno, $z^2+x^2-2z^2x^2>0$ i $x^2+y^2-2x^2y^2>0$,

te konačno dobivamo $A>0$. (2 boda)

Napomena. Nejednakost $y^2+z^2-2y^2z^2>0$ možemo dokazati i ovako:

Vrijedi $y^2+z^2-2y^2z^2=1-(1-y^2)(1-z^2)$.

Kako je zbog uvjeta zadatka $0<x, y, z<1$, vrijedi $1-y^2<1$ i $1-z^2<1$ pa je $(1-y^2)(1-z^2)<1$ i konačno

$$y^2+z^2-2y^2z^2=1-(1-y^2)(1-z^2)>0.$$

Napomena.

Učenik koji ne dokaže strogu nejednakost već samo nejednakost

$$x^2+y^2+z^2\geqslant x^5+y^5+z^5+2x^2y^2z^2(x+y+z)$$

gubi 1 bod.

Zadatak A-2.5.

Dokaži da u skupu od devet prirodnih brojeva, od kojih ni jedan nema prostog djeljitelja većeg od 6, postoje dva broja čiji je umnožak potpun kvadrat (kvadrat nekog prirodnog broja).

Rješenje.

Jedini mogući prosti djelitelji danih devet brojeva su 2, 3 i 5,

pa se radi o brojevima oblika $2^a \cdot 3^b \cdot 5^c$. (1 bod)

Razvrstajmo te brojeve u klase, ovisno o parnosti pojedinih eksponenata:

a	b	c
paran	paran	paran
paran	paran	neparan
paran	neparan	paran
paran	neparan	neparan
neparan	paran	paran
neparan	paran	neparan
neparan	neparan	paran
neparan	neparan	neparan

Tih klasa ima $2^3 = 8$. (3 boda)

Broj je potpun kvadrat ako i samo ako su u njegovom rastavu na proste faktore svi eksponenti parni.

Lako se vidi da umnožak dva broja iz različitih klasa nije potpun kvadrat i da je umnožak dva broja koja pripadaju istoj klasi uvijek potpun kvadrat. (3 boda)

Kako je dano devet brojeva, po Dirichletovom principu barem u jednoj klasi nalaze se barem dva broja. Njihov umnožak je potpun kvadrat. (3 boda)